

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

2. Волкова Н. И. О внедрении стандартизации в учебный процесс: [опыты Целиногр. тех-ма ж.-д. трансп.] / Н. И. Волкова // Стандарты и качество. — 1989. — № 9. — С. 97–99
3. Гончаренко С. У. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика. — Хмельницький : ТУП, 2002. — 334 с.
4. Лобанов А. А. Государственные образовательные стандарты второго поколения и задачи вуза по формированию основных образовательных программ / А. А. Лобанов // Вестник Владимир. пед. ун-та. — 2001. — Вып. 6. — С. 113–119.
5. Симак А. Д. Стандарты профессионально-технического образования Украины — К. : Науковий світ, 2000. — 60с.
6. Фоменко Н.А. Стандартизація туристської освіти: теорія, методика. — К.: Вища школа, 2011. — 287 с.

Остапенко М.А.

ВИМІРИ ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ

В статье предлагается анализ связанных с политическим плюрализмом понятий как основных показателей его анализа. В частности, уделяется внимание понятиям толерантности и политической стабильности / нестабильности.

Ключевые слова: политический плюрализм, толерантность, нетолерантность, политическая стабильность, политическая нестабильность.

Політичний плюралізм як об'єктивне явище, корелює з іншими, збагачуючи свою суть, так і наповнюючи їх новим змістом. Найбільш споріднені з ним можна згрупувати відповідно до того, яку грань політичного плюралізму вони розкривають. На нашу думку, це розподіл наступний: інтерес, ідеологія, толерантність (культурологічні індикатори плюралізму); група, партія, партійна система (інституційні індикатори); конкуренція, діалог, партнерство, протистояння, боротьба (процесуальні індикатори); інтеграція/дезінтеграція; стабільність/нестабільність (індикатори результативності). Проаналізуємо зв'язок між деякими з них.

Процес взаємодії між соціальними і політичними силами, інтересами і потребами будеться на основі діалогу, а діалог, у свою чергу, на компромісі, який є неможливим без вміння і бажання сторін розуміти і поважати точку зору один одного. Все це стосується такого поняття як толерантність.

У Декларації принципів толерантності записано: «Толерантність – це гармонія, єдність у багатоманітності» [1]. Подібне надає підстави стверджувати, що толерантність є одним з показників сформованості і вияву плюралізму. За таких обставин толерантність надає можливість існуванню і реалізації свободи вибору: без неї є неможливими ані вільна боротьба партій на виборах, ані свобода виборця підтримувати ті суспільно-політичні рухи, які відповідають його політичному вибору. Толерантність також здатна унормовувати відносини між різними соціально-політичними групами. Аналітики розглядають толерантність як основний елемент системи демократичних цінностей, вона є базовою цінністю відкритого суспільства.

Дослідження ускладнюється тим, що серед науковців немає єдності у розумінні цього феномена, є різні тлумачення, що дає підстави говорити про толерантність в різних вимірах і сферах прояву.

Російський дослідник В. Лекторський у статті «Про толерантність, плюралізм та критицизм» систематизує філософські погляди щодо ідеї толерантності у чотири концепції: «толерантність як індиферентність» (визнання основних моральних норм, основних правил політичного співжиття, які можуть бути переконливими та прийнятними для усіх, при цьому державні установи, громадська думка можуть бути байдужими до різноманітних поглядів та практик, які є неважливими на тлі основних проблем для суспільства); «толерантність як неможливість досягнення взаєморозуміння» (толерантність обмежує прояв терпимості повагою до іншого, якого неможливо зрозуміти і з яким неможливо взаємодіяти через несумісність поглядів); «толерантність як поблажливість» (у свідомості людини домінує становище власної культури, тому всі інші культури оцінюються як більш слабкі, які можна терпіти і одночасно зневажати); «толерантність як розширення власного досвіду і критичний діалог» (повага до іншої позиції, можливість змінювати позицію в результаті критичного діалогу) [2]. На наш погляд, остання є найбільш прийнятною для цивілізованого суспільства.

Д.Гібсон, як і більшість науковців, розглядаючи толерантність як елемент системи демократичних цінностей, запропонував концептуальну модель нетолерантності, яка визначає поведінку людини. Її основні компоненти:

- концепція «принципової нетолерантності», яка пов'язується з системою політичних та ідеологічних орієнтацій відносно демократичних інститутів та процесів, характеризується значним ступенем несприйняття демократичних змін та обережним ставленням до аргументації щодо тих чи інших демократичних символів (принципова нетерпимість);
- концепція «плюралістичної нетолерантності», яка означає нетерпимість до багатьох соціально-політичних груп, або «фокусована нетолерантність», що виявляється в нетерпимості до окремої групи (нетолерантність фокусується на певних групах);
- концепція «мажоритарної нетолерантності» – нетолерантність більшості щодо політичного опонента; індивідуальна нетолерантність підкрілюється переконанням, що вона представляє погляди значної частини соціуму;
- концепція «лідерської нетолерантності», яка передбачає концентрацію уваги на поглядах та цінностях представників політичної еліти [3]

Хоча толерантність у політиці швидше є віртуальним, бажаним станом, ніж реальним і попри те, що деякі форми реалізації толерантності не спрацьовують у сучасному світі, вчені переконують не відмовлятися від неї, а напрацьовувати нові різновиди політики співжиття представників різних культур, націй, релігій рас на своїх теренах. Переважна більшість дослідників толерантності одностайні у тому, що саме ця цінність може і повинна стати певним нормативним медіатором, обов'язково присутнім у суспільстві.

Природа політичного плюралізму є такою, що з одного боку він сприяє вираженню різноманітних інтересів і поглядів, а з іншого метою його є – досягнення гармонії, узгодженості, рівноваги і в решті решт – суспільної і політичної стабільності. На перший погляд політичний плюралізм і політична стабільність – поняття, які здаються несумісними. Проте в реаліях демократії ці явища є взаємопов'язаними.

У політичній науці тлумачення стабільності позбавлене однозначності. Залежно від того, які загально-теоретичні засади поділяють автори, до яких методів вдаються, здійснюючи аналіз певної ситуації, і залежить тлумачення стабільності.

Узагальнюючи різні визначення та підходи до розуміння політичної стабільності, можна виділити її основні особливості: проявляється в суворому дотриманні і виконанні законів та інших регулюючих нормативних актів, здійсненні політичної боротьби; характеризується відсутністю політичної напруги в суспільстві; виступає оцінкою стану політичного життя всередині держави, а також у системі міжнародних відносин; створює умови для нормального функціонування громадських інститутів та владних структур; стосується всіх сфер політичного та громадського життя; сприяє інтеграції суспільства для досягнення певної мети, вирішення тих чи інших суспільно-політичних проблем.

Поглиблению знань про політичну стабільність сприяє розкриття змісту поняття «політична нестабільність». На противагу політичній стабільності ознаками політичної нестабільності є порушення рівноваги системи суб'єктів політики і, як наслідок, – її функціональності. Є різні трактування політичної нестабільності. Як правило, її суть зводиться як до протилежності політичній стабільності і обумовлюється суспільно-політичними особливостями конкретного суспільства (розстановка політичних сил, особливості процесу прийняття рішень, наявність чи відсутність глибоких розколів, конфліктів у суспільстві, ступінь підтримки демократичного режиму населенням країни тощо). А. Макаричев вказує на те, що значна частина авторів визначають нестабільність як нездатність політичної системи управляти змінами або, точніше, справлятися з ними. Деякі зарубіжні автори трактують нестабільність як відхилення від традиційних і прийнятних для суспільства стандартів, тим самим підкреслюючи, що зміст самого цього терміну має нестійкий, відносний характер, що варіює від ситуації до ситуації і від країни до країни. Іншими словами, умови, що можуть дестабілізувати одну державу, не обов'язково матимуть такий ефект [4, с.151-152].

Наслідки політичної нестабільності позначаються на різних сferах суспільства. В економічній сferі – це зменшення іноземних інвестицій, відтік капіталу із країни тощо; у суспільно-політичній сferі – політизація суспільства, нелегітимність і неефективність влади, що у свою чергу викликає зростання злочинності, появу екстремістських настроїв та «суспільних хвороб»: популязму, нігілізму, соціальної апатії і аномії тощо.

Проведений аналіз окремих споріднених понять, дозволяє зробити декілька узагальнень. По-перше, досліджуючи явище політичного плюралізму, варто виходити з його кореляції з іншими. Серед останніх доцільно виділити ті феномени, які щонайбільше розкривають його зміст: інтерес, ідеологія, толерантність; група, партія, партійна система; конкуренція, діалог, партнерство, протистояння, боротьба; інтеграція/дезінтеграція; стабільність/нестабільність, політичний порядок. Звичайно, ця класифікація потребує подальших уточнень.

По-друге, варто зважати на те, що взаємовпливовість між явищами може посилювати чи послабляти як позитивні, так і негативні аспекти кожного з них. Характер взаємопливу, на наш погляд, визначають особливості конкретного суспільства: історичні, економічні умови його розвитку, політичні та правові традиції, рівень політико-правової культури як еліти, так і пересічних громадян тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Декларація принципів терпимості. Затверджена резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16 листопада 1995 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_503 – Назва з титульного екрану.
2. Лекторский В.А. О толерантности, плюрализме и критицизме / В.А. Лекторский // Вопросы философии. – 1997. – № 11. – С. 46-55.
3. Gibson J. Alternative Measures of Political Tolerance: Must Tolerance be Least-Liked? // American Journal of Political Science. – 1992. – Vol. 36. – P. 560-577.
4. Макаричев А.С. Стабильность и нестабильность при демократии: методологические подходы и оценки / А.С. Макаричев // Политические исследования. – 1998. – № 1. – С. 149-157.

УДК 78.071.2:159.923.2

Остропольська І.О.

МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ САМОВИРАЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

В статье анализируются научные позиции, которые характеризуют музыкально-исполнительскую деятельность как средство самовыражения личности, дается существенное определение понятий «музыкально-исполнительская деятельность», «исполнительство», «интерпретация» как основных категорий учебно-воспитательного процесса музыкальной школы.

Пізнання й усвідомлення сутності загальнолюдських духовних і культурних цінностей, засвоєння досягнень світової, передусім європейської, гуманітарної науки, цілеспрямовані дослідження особливостей функціонування і розвитку явищ культури в українському середовищі є необхідною умовою подальшого прогресивного розвитку національної культури. Одним із таких явищ є музично-виконавська діяльність – єдиний засіб, за допомогою якого музика матеріалізується в об'єктивній звуковій реальності, виявляється в усій своїй видовій, стилістичній і жанровій різноманітності, стає об'єктом сприймання і почуттєво-емоційного переживання. За цих умов забезпечення інтересу до музичного виконавства учнів музичних шкіл як найактивнішої форми самовираження набуває особливої актуальності.

В своїх дослідженнях науковці визначають три основні різновиди музичної діяльності, які тісно пов'язані між собою: музичне сприйняття, музичне виконавство й музична творчість (Б.Асаф'єв, О.Горбенко, Н.Згурська, Р.Тельчарова).

Вивчаючи особливості музичної діяльності, Б.В.Асаф'єв виділив три її види: композиторську, виконавську та слухацьку, в яких проявляється музична активність особистості. У сучасному трактуванні ці види музичної діяльності визначаються як музичне інформування, музично-практична участь і творчість [4].